

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Akademien för utbildning, kultur och
kommunikation

ELEVERS SJÄLVKÄNSLA

(The self-esteem of students)

Hur elever upplever och uttrycker sin självkänsla i klassrummet

Helena Andersson

Examensarbete i lärarutbildningen
HT 2008

Handledare: Kerstin Åman
Examinator: Laila Niklasson

Examensarbete 15 högskolepoäng

SAMMANFATTNING

Helena Andersson

ELEVERS SJÄLVKÄNSLA

Hur elever upplever och uttrycker sin självkänsla i klassrummet

2008

32 sidor

Syftet med arbetet var att undersöka hur elever i de lägre årskurserna upplevde sin självkänsla i klassrummet samt hur självkänslan hos eleverna skiljde sig i olika åldrar. Syftet var också att undersöka hur elever gav uttryck för sin självkänsla i klassrummet.

Tre olika metoder har använts i undersökningen; observationer, enkätundersökning samt intervjuer. Samtliga undersökningsmetoder har förberetts, genomförts samt analyserats av ansvarig person för undersökningen. Undersökningen har utgått ifrån de forskningsetiska principerna; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet utifrån Vetenskapsrådets Forskningsetiska Principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.

Resultatet från undersökningen visar på att de flesta elever upplever sin självkänsla i skolan som ganska stark, där fler än hälften av eleverna har en upplevd självkänsla över medel. Undersökningen har trots detta visat på att knappt hälften av eleverna upplever sig ha lägre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå. Men vi finner även att ungefär en fjärdedel av eleverna upplevde sig ha högre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå. När det gäller upplevelsen av huruvida eleverna ansåg sig själva som duktiga eller inte i skolan visade resultatet

på att mer än tre fjärdedelar av eleverna upplever sig själv som duktiga i skolan. En annan central punkt är att elever jämför sina egna prestationer med övriga elever, inte minst när det gäller att tala inför större grupper.

Skillnaden mellan den upplevda självkänslan gällande olika skolämnen visade på att eleverna upplevde sin självkänsla störst i ämnet svenska och lägst i ämnet matematik. Elevernas upplevda och uttryckta självkänsla skiljer sig mellan de tre årskurserna 1, 3 och 6 som har undersökts. De mest centrala åsikterna från tidigare forskning när det gäller att uppnå god självkänsla är att barn behöver känna sig bekräftade och uppmärksammade av andra för att skapa sig en god självkänsla och här visar undersökningen positivt att flertalet elever upplever sig bekräftade på så sätt att deras egna upplevda självkänsla stämmer överens med hur de anser att deras klasskamrater uppfattar dem.

Nyckelord: Skola, Elev, Självkänsla, självvärdering.

INNEHÅLL

1.	INLEDNING	
	1.1 Syfte	1
	1.2 Frågeställningar	2
2.	TEORETISK BAKGRUND	2
	2.1 Självbegreppet – vad betyder och innebär det?	2-3
	2.2 Forskning om självet och dess teorier	3-5
	2.3 Självkänslan inom utvecklingspsykologin.	5-6
	2.4 Vad påverkar självkänslan?	6-8
	2.5 Teoretiska utgångspunkter för den empiriska undersökningen	8
3	METODBESKRIVNING	8
	3.1 Undersökningsgruppen, urval av skolor och årskurs samt bortfall	8-9
	3.2 Forskningsetiska principer	9
	3.3 Val av observation	9-11
	3.4 Val av enkätundersökning	11-13
	3.5 Val av intervjuer	13-14
4.	RESULTAT	14
	4.1 Hur ger eleverna uttryck för sin självkänsla i klassrummet?	15-17
	4.2 Hur upplever eleverna själva sin självkänsla i klassrummet?	17-23
	4.2 Finns det skillnader/likheter mellan eleverna i årskurs 1, 3 och 6 i den upplevda och uttryckta självkänslan?	23-25
5.	DISKUSSION	26
	5.1 Att bli bekräftad stärker självkänslan	26-27
	5.2 Skolan- en plats där det är lätt att jämföra	27-28

5.3 Elevers ambition i skolan varierar	28-29
5.4 Självkänsla- ser olika ut i olika åldrar	29
5.5 Avslutande reflektion och förslag på vidare forskning	30-31
LITTERATURFÖRTECKNING	32

BILAGOR

Bilaga 1: Informationsblad inför undersökning.

Bilaga 2: Observationsschema

Bilaga 3: Enkätformulär

Bilaga 4: Stödfrågor inför Intervju

1. INLEDNING

I tolv år har jag vid sidan av mina studier arbetat som tränare i artistisk gymnastik, som kanske är mer känt för de flesta som elitgymnastik. Under dessa år har jag uppmärksammat vilken enormt stor betydelse självkänslan har för en idrottsutövares förmåga till prestation. Att känna tillit och tro på sig själv när det gäller att klara nya svåra övningar eller att prestera i tävlingssammanhang har i slutändan visat sig vara den avgörande faktorn för gymnasternas framgång. Att vara idrottstränare omfattar bland annat en stor dos pedagogik och psykologi, precis som läraryrket. Under de år jag arbetat som lärarvikarie samt under mina tre och ett halvt år som lärarstudent har jag tydligt sett likheter med idrotten när det gäller självkänslans betydelse att kunna bemöta nya utmaningar hos elever.

Både som lärarvikarie och lärarstudent har jag mött många elever som nedvärderar sin egen kunskap i skolan genom att uttrycka att de inte kan, förstår eller verkar allmänt osäkra inför nya uppgifter i skolan. Tvärt om har jag också naturligtvis mött många elever som utstrålar säkerhet och trygghet i undervisningssammanhang. Frågan jag ställer mig är då hur eleverna själva upplever sin självkänsla i skolan? Från min egen skolgång samt från mina samlade lärar erfarenheter har jag upplevt att äldre grundskoleelever visar större osäkerhet i undervisningssituationer än de yngre. Kan detta stämma? Mina egna erfarenheter från grundskolan säger mig att det inte är alla pedagoger som aktivt arbetar med att stärka elevers självkänsla. Men vad säger då läroplanen, när det gäller arbetet med elevers självkänsla i skolan? I Lpo-94 beskrivs på s.9 (utbildningsdepartementet) följande *"Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter"*. Jag har även valt att titta på två slumpmässigt utvalda kommuners skolplaner, nämligen Eskilstuna och Malmö kommuns skolplaner och vad de eftersträvar för mål i arbetet med elevers självkänsla. I Eskilstuna Kommuns skolplan 2004-2007 står det på s.7 att; *"Lärande och hälsa påverkas av samma faktorer: trygghet, trivsel, upplevelse av sammanhang och helhet, samhörighet, delaktighet, inflytande och självkänsla. Hälsa och välbefinnande skapar förutsättningar för lärande"*. Och i Malmö kommuns skolplan från 2004 kan man läsa på s.9 att *"Skolan har ett ansvar för att ge eleverna en god självkänsla och en bra självbild så att de ges förutsättningar att utveckla en respektfull inställning till sin omgivning"*. Då läroplanen och dessa två slumpmässigt utvalda kommuners skolplaner betonar vikten av skolans ansvar att skapa självkänsla hos elever, tänkte jag ta reda på hur elever själva upplever sin självkänsla i skolan och även hur de ger uttrycker för sin självkänsla i klassrummet.

Mina samlade erfarenheter har lett fram följande syfte och frågeställningar;

1.1 Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka hur elever i de lägre årskurserna upplever och uttrycker självkänsla.

1.2 Frågeställningar

Undersökningen fokuseras på följande tre frågeställningar;

- Hur ger eleverna uttryck för sin självkänsla i klassrummet?
- Hur upplever eleverna själva sin självkänsla i klassrummet?
- Finns det skillnader/likheter mellan elever i årskurs 1, 3 och årskurs 6 när det gäller den upplevda och uttryckta självkänslan?

2. TEORETISK BAKGRUND

I den teoretiska bakgrunden redovisas den forskning och teoribildning som bildar bakgrund till den här studien om självkänslan. Som en inledning beskrivs självbegreppets innebörd och vad det betyder rent definitionsmässigt. Fortsättningsvis lyfts tidigare forskning kring ämnet fram med James självvärderingsteori och sedan synen på självkänsla inom den symboliska interaktionismen, den psykodynamisk inriktningen, fenomenologin och slutligen vad det genetiska ursprunget har för betydelse för självkänslan. Detta följs sedan upp med en beskrivning av hur självkänslan inom utvecklingspsykologin ser ut och vidare till några yttre och inre faktorer som kan påverka en persons självkänsla.

2.1 Självbegreppet – vad betyder och innebär det?

Självbegreppet är inte alldeles enkelt att definiera. Det finns många olika uppfattningar hur självet bäst beskrivs så som; jaguppfattning, självuppfattning, självförtroende, självkänsla, självbild, självsäkerhet och självvärdering. Taube (2000) menar på att självbegreppet ofta används med många olika namn eftersom det är ett hypotetiskt begrepp och Johnson (2003) beskriver att begreppen självkänsla, självförtroende och självsäkerhet ofta blandas ihop i det vardagliga språket.

De olika definitionerna beskrivs kortfattat här nedan;

Självbilden handlar om vilken bild vi ger av oss själva, den kan vara både i positiv och i negativ anda i en slags kunskapsaspekt av oss själva. Men självbilden kan aldrig vara hög eller låg (Johnson, 2003).

Självuppfattning (self-concept) beskrivs av Johnson (2003) som rätt likt begreppet självbild men självuppfattning innebär också en värdering av sig själv, till skillnad mot självbilden. Självuppfattningen är en medveten bild av sig själv som träder fram i den sociala interaktionen med andra människor (Ahlgren, 1991).

Självförtroende (self-confidence) visar på hur vi agerar i olika situationer och kan därför ändras beroende på vilken situation vi hamnar i. Johnson (2003) menar på att detta begrepp ofta används då man egentligen talar om en persons självkänsla.

Självsäkerhet (self-assurance) handlar enligt Johnson (2003) om hur vi betar oss i sociala sammanhang och behöver därför inte visa på sanningen om vi har en god eller

sämre självkänsla. Ibland kan en person vilja verka självsäker fast inuti har en känsla av stark osäkerhet, vilket ofta kan misstolkas.

Självvärdering används ofta i samma betydelse som självrespekt och självkänsla. Ahlgren (1991) beskriver att självvärdering är den del av självuppfattningen som är värderande med andra ord dömande. Självvärdering handlar om vilken allmän inställning en person har till sig själv.

Slutligen har vi begreppet *självkänsla* (self-esteem) som handlar om hur vi värderar oss själva, med andra ord hur vi känner oss tillfreds och trygga i oss själva. En person kan ha antingen låg eller hög självkänsla. Självkänslan handlar om till vilken grad en person anser sig vara meningsfull, kompetent, framgångsrik och klarar av olika situationer (Ahlgren, 1991).

Utifrån dessa definitioner av olika självbegrepp är *självkänslan* och *självvärdering* de två begrepp som har störst betydelse för just min undersökning. För att underlätta den fortsatta läsningen i arbetet har jag därför valt att endast hålla mig till dessa två begrepp.

2.2 Forskning om självet och dess teorier

Det finns ett flertal olika forskare som har bidragit till utvecklingen av självbegreppet som lett fram till var forskningen befinner sig idag. Detta har i sin tur lett fram till att ett flertal olika inriktningar vuxit fram inom området. Här beskrivs James självvärderingsteori följt av synen på självkänsla inom den symboliska interaktionismen, den psykodynamiska inriktningen, fenomenologin och slutligen vad det genetiska ursprunget anser att självkänsla innebär och vad som har betydelse för självkänslan.

James självvärderingsteori

En av de mest kända teorier inom området självvärdering beskrivs med hjälp av James formel; Självvärdering = framgång / ambition (Taube, 2000). Formeln beskriver hur en persons självvärdering skapas utifrån hur stor framgång han/hon uppnått i relation till vilken ambition personen haft för att nå den framgången. Med andra ord så menar James att en person med höga ambitioner men med låg framgång upplever en lägre självvärdering jämfört med en person som har låga ambitioner och inte når någon större framgång. En person med höga ambitioner höjer därmed sin självvärdering vid upplevd framgång.

Den symboliska interaktionismen- att förstå sig själv genom andra.

Inom den symboliska interaktionismen, som härstammar från socialpsykologin menar Ahlgren (1991) att medvetandet hos en person visar på samspelet mellan organism och miljö, alltså att medvetandet fungerar i en slags interaktion med den sociala miljön. För att beskriva detta ytterligare handlar det om att se medvetandets utveckling utifrån individens samspel med andra individer, i en miljö där medvetandet ytterligare påverkas just av detta samspel. Ett exempel på detta är "spegel-jag-teori" som enligt Taube (2000) innebär att andra personers uppfattningar och värderingar av en individ påverkar individens upplevda självkänsla. Mead, filosof och socialpsykolog menade på att självet skapas i mötet

med en annan person då man försöker förstå sig på sina egna handlingar utifrån en annan persons perspektiv. Ett tydligt exempel på detta är då ett barn samspekar med andra människor och upptäcker att de får uppmärksamhet genom att bli sedda och värderade av andra personer. Den första uppfattning som ett barn får om sig själv skapas utifrån hur barnet själv uppfattar att personer i dess omgivning värderar honom eller henne. I först hand handlar det om de närmsta personerna i ett barns omgivning, så som barnets föräldrar och släkt, men det blir snabbt fler och fler människor som har betydelse i denna spegling av andras reaktioner gentemot sig själv (Askland & Satoen, 2003). Det handlar om hur en person speglar sin omgivnings reaktioner på hans eller hennes beteende (Johnson, 2003). Enligt den symboliska interaktionismens syn på självbegreppet finns det bara ett sätt för ett barn att bli medveten om sig själv, vilket är just att göra sig själv till objekt för sig själv, alltså att se sig själv med andras ögon (Lamer 1991).

Den psykodynamiska inriktningen- Självkärleken står i centrum

Den psykodynamiska synen, med Sigmund Freud i spetsen betonar att det viktigaste för att ett barn ska växa upp med en bra självkänsla är den absoluta kärleken och känsligheten för barns behov under de första två åren i livet. Johnson (2003) beskriver vidare att ett nyckelord inom den psykodynamiska teorin om självkänslan är "narcissism" som betyder självkärlek. Kärleken till sig själv, att kunna tycka om sig själv som man är, är av största vikt för att kunna lyckas behålla en god självvärdering och även för att kunna skapa goda relationer till andra människor. En person som inte älskar sig själv får svårt att älska andra människor. I Askland & Satoen (2003) beskrivs en teori inom den psykodynamiska inriktningen utvecklad av psykoanalytikern Kohut, där teorin om att barns grundläggande utvecklingsförutsättningar redan är bestämda så tidigt som vid ett års ålder. Detta kallar Kohut för kärnsjälvet. Kärnsjälvet kan delas upp i tre delar; det grandiosa självet, det idealsökande självet och det tvillingsökande självet. Det grandiosa självet handlar om en persons uppfattning om att vara i centrum för allas uppmärksamhet och hur personen själv är i stort behov av bekräftelse från sin omgivning. Det idealsökande självet är hur personen försöker hitta sina värderingar hur han/hon eftersträvar att vara och det tvillingsökande självet är behovet av att en person vill hitta tillhörighet hos någon annan, att han/hon är likvärdig någon annan och det är här vi upplever gemenskap med andra människor. Den psykodynamiska synen på självkänsla betonar vidare att den emotionella bekräftelsen de första åren i en människas liv är av stor vikt för den fortsatta tron på sig själv. Relationen mellan förälder och barn är de viktigaste för en individs utveckling av sin självvärdering. Dessa relationer skapar en trygg bas i livet, som man alltid kan falla tillbaka på. Självkänslan gynnas alltid av en trygg bas i livet (Askland & Satoen, 2003)

Fenomenologin- alla människor eftersträvar hög självkänsla

En ny utveckling inom forskningen om självbegreppet ägde rum när fenomenologin trädde i kraft i mitten på 1900-talet. Inom fenomenologin talas det om individens tolkningar av verkligheten och inte om just verkligheten i sig. För att förtydliga detta menade man på att individer uppfattar verkligheten på olika sätt beroende på hur man tolkar den. Hur en person tolkar verkligheten är beroende av vilka tidigare erfarenheter han eller hon har samt hur man väljer att tolka verkligheten. Ibland kan valet av verkligheten uttryckas som en slags förvrängning av den, till dit man vill ha den. Inom fenomenologin ansåg man att jaguppfattningen bestod av en strukturerad

enhet bestående av olika tolkningar av jaget som alla kan relateras till varandra. Anknytare till den fenomenologiska uppfattningen anser att vi människor alltid försöker sträva efter att höja eller behålla vår uppfattning om oss själva, vi betar oss på ett visst sätt utifrån att vi vill självförverkliga oss själva i största möjliga utsträckning (Taube, 2000).

Det genetiska ursprunget- självkänsla är något vi ärver

Självkänslan anses av några forskare inom psykologin bland andra C.O Gardner, vara genetiskt betingat. Här menar forskningen på att alla individer ärver ett positivt eller negativt temperament som i framtiden blir en del av processen i vad som skapar en individs självkänsla. En individ kan helt enkelt ärva en positiv inställning till livet som påverkar personens självkänsla. Tvärt om kan också en individ ärva en negativ grundton och inställning till livet, så som blyghet och pessimism. Anhängare till forskning om det genetiska ursprunget anser vidare att alla individer ärver en blandning av positiva och negativa faktorer från sina föräldrar, som kommer att finnas med dem i livet oavsett vilken yttre påverkan som sker. Med en positiv inställning till livet, och med positiva förväntningar blir det betydligt lättare för en person att bygga upp en stark självkänsla. Dysterhet och blyghet leder lätt till en slags ond cirkel hos en individ. I dessa fall är det av stor vikt att omgivningen hjälper till att utveckla en positiv självkänsla hos individen (Johnson, 2003).

Efter att ha belyst några av de inriktningar och teorier om självkänslan är nästa steg att se vad forskningen säger om självet's olika utvecklingsfaser med hjälp av utvecklingspsykologin.

2.3 Självkänslan inom utvecklingspsykologin

Utvecklingspsykologin är ett område inom psykologin som lägger märke till förändringar i barns och ungdomars sätt att fundera, känna och uppfatta under sin uppväxttid. Utvecklingspsykologin beskriver också den utveckling som ett barn genomgår de första åren i livet. Nedan beskrivs några uppfattningar om självkänslans utveckling ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv.

Självkänslan skapas tidigt

Stern som var amerikansk psykiater, psykoanalytiker och spädbarnsforskare menade på att självkänslans utveckling främst skapas genom ömsesidiga relationer mellan människor (Askland & Satoen, 2003). Emde, även han anhängare av den psykoanalytiska teorin menar precis som Stern att självet har sitt ursprung i hur ett barn blir bemött av de närmsta i sin omgivning, men poängterar också att människans själv har en uppsättning krafter som är medfödda och starkt biologiskt förankrade. Emde definierar självet på följande sätt enligt Carlberg (1998) "...en organiserande mental process som reglerar erfarenheter som individens känsla av att vara, att ha en kompetens, att klara saker och senare att ha en självkänsla" (s.87). Stern beskriver två enormt viktiga steg i ett barns utveckling av självet vilket handlar om anknytning och upplevelsen av intersubjektivitet. Dessa två steg beskrivs i Askland & Satoen (2003) på så sätt att anknytningen är de relationer som barnet tidigt etablerar, så som relationer till sina föräldrar och syskon. Intersubjektiviteten beskriver de personliga upplevelser som ett barn kan dela med andra exempelvis genom känslor och genom att uppleva uppmärksamhet från andra människor. Ett

exempel på detta är hur barn har stort behov av att bli tröstade och att få känna sig förstådda av andra i sin omgivning. Att bli avvisad i form av att inte bli sedd och bekräftad som barn under de första levnadsåren upplevs ofta som väldigt negativt hos barnet, det kan t.o.m. leda till att barnet upphör att försöka bli sedd och hörd av personer i sin omgivning. Med andra ord om ett barn inte får tillräcklig respons då det säger sina första ord, eller går sina första steg kan det till slut leda till att barnet inte längre upplever anledning att ens försöka sig på det. Stern förklarar vidare att förutom anknytning och intersubjektivitet så är trygghet hos ett barn av yttersta betydelse för en positiv utveckling av ett barns självkänsla (Askland & Sataoen, 2003).

I åldern 7-12, under låg- och mellanstadieåldern befinner sig barn i en s.k. latensfas. Under latensfasen utvecklar barnet bland annat sitt jag-ideal och samvetet. Jag-idealet handlar till största del om att barnet i allt större utsträckning börjar jämföra sig med andra, exempelvis sina klasskamrater. Detta är ett sätt att skapa sig en bild och uppfattning om hur barnet "önskar" att vara. Samvetet, handlar om hur barn kan utveckla ett samvete gentemot betydelsefulla personer i sin omgivning, så som föräldrar eller klasslärare. Under latensfasen är det väldigt viktigt för barnets upplevda självkänsla att känna att de räcker till och accepteras av andra och sig själv. Detta sker genom en ständig jämförelse av sig själv i förhållande till andra barn i sin omgivning. Att som barn ständigt uppleva att misslyckas, att inte duga eller inte räckta till, leder till negativa konsekvenser för barnets självkänsla (Rödham, 1990)

2.4 Vad påverkar självkänslan?

Forskarna är överens om ett flertal faktorer när det gäller vad som egentligen påverkar en persons självkänsla. Nedan beskrivs några av de tankar och tolkningar kring detta.

Den sociala interaktionen med de signifikanta andra

I Björklid & Fischbein (1996) beskrivs att en person kommer att värdera sig själv utifrån hur människor runt omkring har bemött honom/henne under de tidigare åren i livet. Både från de personer som gett positiv och negativ respons i en slags generalisering av samlade intryck. En persons uppfattningar om andras reaktioner på sitt agerande har sitt ursprung utav följande fyra faktorer;

- Vilken värdering en person upplever att "de signifikanta andra" (se nedan) har gällande personen i fråga, utifrån deras reaktioner.
- Vilken social situation som personen vistas i då han eller hon skapar den här uppfattningen.
- Vilka mål och ambitioner som personen har.
- Personens tidigare erfarenheter.

Björklid & Fischbein (1996) beskriver att dessa fyra faktorer enligt Mead utgör den tolkningsprocess som skapar en persons självkänsla. De flesta självforskare anser enligt Ahlgren (1991) att en individs självkänsla påverkas av en rad faktorer, både personliga och sociala som ovanstående fyra faktorer visar på. Den första av de fyra punkterna förklaras enligt den symboliskt-interaktionistiska teorin att vi, utifrån andras värderingar och riktlinjer, också kan värdera oss själva. Vissa personer kommer att påverka individen i fråga mer än andra beroende på hur närstående och hur viktig en person är för individen. Detta beskrivs genom "den generaliserade andre" och "de signifikanta andra". Det är de personer som har större betydelse för en

persons utveckling av självkänslan som benämns som ”de signifikanta andra”. Barn har ett behov av bekräftelse för självkänslans välbefinnande. Om ett barn inte får uppleva att det duger som det är, kommer det att börja tyda hur han/hon tror att andra vill att han/hon ska vara och anpassa sig till vad omgivningen vill. Det handlar om att vi människor har en tendens att spegla oss i vad andra tycker och tänker. Det finns anledning att tro att ett barns erfarenheter av spegling påverkar hur personen utvecklar sitt själv senare i livet. Om man omges av självobjekt som stärker ens eget själv bygger det upp en god mental hälsa. Den andra punkten belyser den sociala miljöns betydelse för en individs självkänsla. I en undersökning av elevers självkänsla utförd av Roseberg (1965), bestod undersökningsgruppen av skolbarn från olika minoritetsgrupper, bland annat svarta och judar i staten New York, USA. Resultaten visade att det är de personliga relationerna och kontakterna inom den närmsta omgivningen som spelar störst roll för skolelevers upplevda självkänsla och inte vilken status och roll minoritetsgrupperna hade i samhället. Punkt nummer tre belyser det som beskrivs i nästkommande stycke, nämligen James självvärderingsformel där en individs mål och ambitionsnivå måste stämma överens för att kunna uppnå god självkänsla (Johnson, 1993). Den fjärde och sista punkten grundar sig på en persons tidigare erfarenheter, d.v.s. hur hon hade blivit bemött, bekräftad och uppmärksammas från tidig ålder och framåt (Björklid & Fischbein 1996).

Mål och ambition måste stämma överens

Att mål och ambition måste stämma överens hos en person för att uppleva stark självkänsla har tidigare beskrivits under paragraf 2.2.1, men det är också så att de val vi människor egentligen värderar som viktigt för oss påverkar de val vi gör genom livet. Alhgren (1991) beskriver hur en person som ser exempelvis skolan som viktig, ökar sin självkänsla då han eller hon lyckas bra i skolan, medan en person som inte tar skolan på lika stort allvar inte ökar sin självvärdering i samma grad om han eller hon lyckas bra. Varje individ har tre behov av att uppfylla självkänslan; ett materiellt själv, ett socialt själv och ett andligt själv. Det materiella självet påverkas av hur vi lyckas uppfylla självkänsla i form av vilka saker och prylar en person äger, ex hur barn i skolan får högre status bland vänner om de fått en häftig ny leksak. Det sociala självet omfattar ens rykte, alltså hur andra uppfattar individen och hur personen får erkännande från andra människor påverkar det sociala självet. Detta tar sig uttryck på det sättet att en elev som värderar sig själv som duktig i ett ämne, utgår ifrån hur andra elever i klassen presterar i det ämnet, alltså handlar det om att jämföra sig med övriga i klassen.

Harter, anses enligt Johnson (2003) vara den mest betydelsefulla forskaren i dag när det gäller självkänsla. Hon framhåller precis som James att det är endast de framgångar som verkligen betyder något för oss som kan stärka vår upplevda självkänsla. Hon menar vidare att självkänslan påverkas av hur vi upplever vår självkompetens och yttre aspekter så som utseende och popularitet. Hon anser därför att detta är av stor vikt för skolelevers upplevda självkänsla.

Ideal-jag, upplevda-jag och social-jag

Taube (2000) poängterar att en persons jämförande av sitt så kallade ”ideal-jag” och sitt ”upplevda-jag” har störst påverkan för den upplevda självkänslan. Ideal-jaget beskrivs av Taube som det ”jag” som en person önskar sig vara. Om inte ideal-jaget och det upplevda jaget stämmer överens någorlunda kan det enligt författaren sänka

personens självkänsla. "Social-jaget" beskrivs som den uppfattning som en person tror att andra människor i sin omgivning har om honom eller henne. Dessutom har vi människor ett visst behov av att känna kontroll över situationer. Om vi inte upplever kontroll och eventuellt misslyckas på grund av detta med något kan det leda till att självkänslan påverkas negativt. Taube menar också på att framgång generellt leder till ökad självkänsla medan motgång istället leder till en sänkt självkänsla.

2.5 Teoretiska utgångspunkter för den empiriska undersökningen

Den teoretiska bakgrunden visar på att det genom åren funnits olika inriktningar och tankegångar både när det gäller vad självkänsla egentligen står för, dess utveckling från födseln och vidare genom livet. Vilka faktorer som kan påverka en individs självkänsla lyfts också fram. Den här undersökningen syftar till att undersöka elevers upplevda och uttryckta självkänsla i skolan, samt om det finns skillnader/likheter mellan olika årskurser. Dessutom är syftet att undersöka om den självkänsla som kan observeras hos eleverna stämmer överens med hur de själva upplever sin självkänsla.

Vid analysen av den empiriska undersökningen prövar jag de ovan nämnda teoretiska utgångspunkter som beskriver de faktorer som påverkar individers självkänsla. Dessa teoretiska utgångspunkter grundar sig på Meads tankar om den sociala interaktionen med andra (de signifikanta andra), James teori om att självkänsla styrs av framgången/ambitionen hos en individ samt Taubes beskrivning av det upplevda och sociala jaget. Denscombe (2000) uttrycker att tidigare forskning fungerar som en hjälpande hand om vilka punkter som är relevanta att undersöka.

Metodbeskrivningen i nästa stycke beskriver hur undersökningen genomförts.

3. METODBESKRIVNING

Tre olika metoder har använts i undersökningen; observationer, enkätundersökning samt intervjuer. Samtliga undersökningsmetoder har förberetts, genomförts samt analyserats. Denscombe (2000) uttrycker fördelen med att använda sig av flera data då det ökar kvaliteten i undersökningen. Han menar vidare på att kombinerade metoder möjliggör för forskaren att både bekräfta och ifrågasätta sina resultat lättare då man undersökt samma ämne på två eller flera olika sätt.

3.1 Undersökningsgruppen, urval av skolor och årskurs samt bortfall

Undersökningen har utförts på en mångkulturell F-6 grundskola i mellan Sverige som har cirka 300 elever. Skolans upptagningsområde sträcker sig dels till ett mycket invandrarätt område men även till ett medelklass villaområde i en och samma statsdel. Valet av skola skedde genom tidigare kontakter. Undersökningsgruppen har bestått av 19 elever i år 1, 19 elever i år 3 samt 28 elever i år 6 vilket sammanlagt omfattar 66 elever.

Dessa 66 elever har deltagit i en enkätundersökning. En mer omfattande studie med 6 elever från år 1, 6 elever från år 3 och 6 elever från år 6 har genomförts i form av observationer och intervjuer. Ansvarig klasslärare för varje årskurs tillfrågades inför observationerna och intervjuerna att välja ut 3 flickor respektive 3 pojkar som de ansåg ha låg, medel respektive hög självkänsla i jämförelse med de andra eleverna i

klassen. Lärarna tittade på faktorer så som om eleven ofta uppvisade osäkerhet eller tvärt om d.v.s. självförtroende att tala inför en större grupp, om eleven ofta uttryckte att han eller hon inte kunde eller förstod uppgifterna i skolan eller om läraren upplevde eleven som blyg och tillbakadragen eller tvärt om framåt. När det gäller bortfall i undersökningen, så var en pojke i årskurs 1 och en flicka i årskurs 6 frånvarande vid mina observationer i klassrummet men båda deltog på enkätundersökningen samt på intervjun. Två elever i år 3 tackade nej till att delta i intervju och observation men deltog i enkätundersökningen. Dessa elever byttes då istället ut mot två andra elever i årskurs 3 som då deltog under alla undersökningsmoment.

(För informationsbladets utformning, se bilaga 1).

3.2 Forskningsetiska principer

De forskningsetiska principerna utgår ifrån Vetenskapsrådets Forskningsetiska Principer (<http://www.vetenskapsradet.se/humsam/index.asp>) inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. Då undersökningsgruppen vänder sig till barn har stor hänsyn tagits till att eleven ska känna sig trygg i samtliga undersökningssituationer. Vid intervjuer har hänsyn tagits till att det handlat om en vuxen-barn relation där vårt förhållande spelar stor roll huruvida barnet vågat svara utefter sina verkliga tankar och känslor. Enligt informationskravet har förhandsinformation delats ut till samtliga förmyndare för elever i undersökningsgruppen. I förhandsinformationen har syftet med undersökningen beskrivits samt vilka undersökningsmetoder som skulle tillämpas. Enligt samtyckeskravet har samtliga förmyndare, lärare samt elever skriftligen gett sitt godkännande inför undersökningen innan undersökning påbörjats. Dessutom har namn och telefonnummer för forskningsansvarig uppgetts för eventuella frågor hos förmyndare eller uppgiftslämnare. Enligt konfidentialitetskravet har ingen person i undersökningsgruppen nämnts på sådant sätt att personen kan identifieras av utomstående. Samtliga uppgifter förvaras på sådant sätt att det endast finns tillgängligt för forskaren. All information och uppgifter som framkommit under undersökningen har endast använts för forskningsändamål, enligt nyttjandekravet.

De valda metoderna för undersökningen består av observation, enkätundersökning och intervju. Nedan beskrivs hur dessa tre mätmetoder prövas utifrån den empiriska forskningen, d.v.s. vilka utgångspunkter som ligger till grund för undersökningen.

3.3 Observationer i klassrumsmiljö

Målet med observationerna var att kunna observera elevernas uttryckta självkänsla i klassrummet. Observationerna har utgått ifrån den teoretiska bakgrund som beskriver de faktorer som har betydelse för en individs självkänsla. Under observationerna utfördes en systematisk observation med observationsschema som hjälp. Observationsschemat fungerade som ett mätinstrument för undersökningen, som en slags registrering över hur ofta en händelse inträffade. Denscombe (2000) förmedlar att syftet med ett observationsschema är att sträva efter att skapa ett system som är hållbart för att kunna göra om samma undersökning på nytt igen, för att se om undersökningen är verklighetsförankrad. Halvorsen (1992) poängterar på s.84 att; "Svagheten med observationsmetoden är kontrolleffekten. Den innebär att de fenomen som forskaren studerar kommer att förändras till följd av själva forskningsprocessen. Människors beteende kan påverkas av det faktum att de vet att

de observeras”. Betring (1994) beskriver på s. 68 att; ”Observationer är annars en välkänd metod från klassrumsforskningen. I detta sammanhang kan strategin användas för att studera enskilda elever, läraraktivitet och olika former av samspel eleverna sinsemellan och mellan lärare och elever”. (Se bilaga 2 för observationsschema).

Förberedelse av observation

Inledningsvis framställdes ett observationsschema som omfattade sju punkter utifrån den teoretiska forskning som belyser vilka faktorer som påverkar elevers självkänsla. Punkterna valdes även med hänsyn till att inte blanda in eventuella känslor, så som exempelvis en elevs ansiktsuttryck och kroppsspråk. Nedan beskrivs punkterna som är understruken samt en beskrivning av vad som observerades vid varje punkt. (Observationsschemat finns som bilaga, se bilaga 2).

- Elev får respons från lärare: I form av kommentar, svar på en fråga eller hjälp med att lösa en uppgift.
- Elev blir uppmärksam av annan elev: Då andra elever tilltalade eleven, hjälpte eleven med uppgift eller att andra elever sökte kontakt med eleven.
- Elev blir tillrättvisad av läraren: Då läraren visade på att eleven exempelvis skulle sitta still och inte prata och störa andra.
- Elev får negativ kommentar från annan elev i klassrummet: Då andra elever tillrättvisade eleven eller påvisade att eleven gjorde något fel.
- Elev visar vilja att bli bekräftad/uppmärksam av andra elever i klassen: Då eleven inledde konversation med andra elever i klassen, gick fram till andra elever i klassrummet för att söka kontakt, ville visa andra elever något eller fråga andra elever i klassen om hjälp.
- Eleven visar på vilja att bli uppmärksam av läraren: Då eleven inledde konversation med läraren, räckte upp handen, ville visa läraren något, sökte lärarens godkännande av uppgift eller ropade på läraren.
- Eleven tillrättvisar annan elev: I form av tillsägelse eller negativ kommentar.

Genomförandet av observationer

Observationer genomfördes på fem elever i årskurs 1, två pojkar och tre flickor, sex elever i år 3, tre flickor och tre pojkar och på fem elever i år 6, tre pojkar och två flickor. Sammanlagt har sexton elever observerats. Eleverna observerades under två helklasslektioner i varje årskurs vid följande lektioner; matematik, svenska, engelska, idrott, morgonsamlingar samt redovisningstimmar. De utvalda eleverna var medvetna om att undersökningarna ägde rum då de observerades.

Var gång som en elev utförde en handling som stämde in på någon av de sju punkter på observationsschemat markerades detta med ett streck i passande ruta. Placeringen i klassrummet för observatören var på olika platser i klassrummet vid de olika tillfällena, men vid varje tillfälle med hänsyn till att inte störa pågående undervisning. Observationerna analyserades utifrån elevernas handlingar i klassrummet, under vilka rubriker och antal gånger som de fick ett streck i observationsschemat. Dessutom fördes anteckningar om kommentarer och beteenden som kunde observeras hos eleverna, såsom om de suckade högt när det exempelvis var dags att arbeta i matteboken eller om de uttryckte att de inte ville eller kunde lösa någon

uppgift. Om osäkerhet uppstod om en kommentar eller händelse ägde rum eller inte, markerades inget streck i observationsschemat. I år 6 var detta inte ett problem då det mestadels var läraren som talade och eleverna lyssnade eller arbetade självständigt

Sammanfattning av observationer som metod för undersökningen av elevers uttryckta självkänsla.

Observationsschemat fungerade som stor hjälp när det gällde att hinna med och uppfatta så mycket uttryck som möjligt i klassrummet. Trots detta visade det sig vara omöjligt att hinna uppfatta alla handlingar och kommentarer mellan elever och lärare som skedde, vilket innebär att tillförlitligheten i resultatet kan ifrågasättas. Att observera eleverna vid endast två lektionstillfällen gav dels inte tillräckligt mycket information och dels inte tillitlig information för att kunna ge ett enkelt svar på hur elever uttrycker sin självkänsla i klassrummet. En av faktorerna som komplicerade undersökningsmetoden var att jag inte ville lägga in egna värderingar hur eleverna visade på sina uttryck i klassrummet. En elev kunde uppvisa osäkerhet och brist på självkänsla i mina ögon, utan att ropa högt efter uppmärksamhet, men detta blev svårt att dokumentera och påvisa i ett resultat. Det hade endast varit min egen uppfattning och analys av elevens beteende, utan vidare vetenskaplig grund. Med facit i hand hade jag behövt någon form av hjälp med detta, kanske genom att vara två som utförde observationerna eller att jag hade haft tiden att observera samma grupp elever till uppåt 3-4 olika tillfällen.

3.4 Enkätundersökning - elevenkäter

Enkätundersökningens syfte var dels att skapa en bild av hur eleverna värderade sig själva utifrån de signifikanta andra, dvs. sina klasskamrater. Dessutom för att undersöka elevernas självkänsla. Syftet med enkätundersökningen var dessutom att få en bild av vilka mål och ambitioner eleverna hade med skolan samt att se elevernas upplevda kontra sociala jag.

Förberedelse av enkätundersökningen

Enkäten framställdes så att den skulle kunna besvaras av samtliga elever i årskurs 1, 3 och 6 med utgångspunkt från den teoretiska forskningen samt för att fungera som ett komplement till observationerna och intervjuerna. Enkäten bestod av sammanlagt sjutton frågor, fyra frågor relaterade till matematik, fyra till svenska, fyra för idrott samt fem frågor med blandade frågor. De tolv ämnesrelaterade frågorna bestod av samma frågor relaterat till respektive ämne. Frågorna utformades till värderingsfrågor av följande karaktär; elevernas egna upplevda prestationer i ett ämne, hur de själva värderade de olika ämnena som viktiga eller mindre viktiga samt om de upplevde ett ämne som lätt eller svårt. Under de s.k. blandade frågorna på slutet av enkäten var utgångspunkten att kunna läsa av hur eleverna själva upplevde att andra elever i klassen såg på dem, antingen som "duktig" eller "inte så bra" i skolan samt hur eleven själv uppskattade sig utifrån samma uttryck. Detta för att se om det fanns skillnader hur eleven uppfattade att andra såg på honom eller henne jämfört med sin egen uppfattning om sig själv. För att underlätta för de yngsta eleverna bestod svarsalternativen endast av tre variabler där det gavs utrymme att sätta ett kryss där man ansåg att det stämde bäst överens med sin uppfattning. (Enkätfrågorna finns som bilaga 3).

Genomförande av enkätundersökningen

År 3 utförde enkäten först, sedan utfördes den i år 1 och slutligen i år 6. Enkätundersökningen inleddes med en förklaring för eleverna att undersökningen var anonym samt att de skulle arbeta enskilt utan att titta på varandras enkät. Då år 1 och år 3 utförde enkäten, lästes alla frågor upp högt och visades samtidigt på overhead. Eleverna besvarade en fråga i taget, och alla elever väntades in för att få tillräckligt med tid på sig att fundera. I år 6 delades enkäten ut till samtliga elever och samlades därefter in allt efter de var färdiga. I år 1 svarade 19 elever på enkäten, i år 3 svarade 19 elever på enkäten och i år 6 var det 28 elever som fyllde i enkäten. För att kunna jämföra de 6 eleverna per årskurs som också observerades och intervjuades sattes olika markeringar på dessa elevers enkäter för att kunna avläsa vad eleverna svarat på enkäten. Eleverna själva var inte medvetna om att markeringen fanns där då de fyllde i enkäten. Varje svarsalternativ graderades i skala 1-3 där 1 stod för de svar som markerade låg upplevd självkänsla, 2 för det svarsalternativ som förhöll sig i mitten och 3 för de svar som markerade att eleverna upplevde sig ha en god och hög självkänsla. Eleverna satte kryss vid linjen under det svarsalternativ de ansåg stämma bäst överens med sin värdering av frågorna. Då eleverna inte satte sitt kryss exakt under svarsalternativen valdes det svarsalternativ som krysset låg närmast och fick också då den siffran vid sammanställningen av enkäterna. Om en elev värderat sin självkänsla maximalt skulle det ge en värderingssiffra av sin upplevda självkänsla på 51 då enkäten består av sammanlagt 17 frågor där en 3:a vid varje fråga skulle innebära högsta värdering av sin upplevda självkänsla.

Sammanfattning av enkätundersökningen som metod i undersökningen

Enkätundersökningen fungerade bra som mätmetod av elevernas upplevda självkänsla. Enkätundersökningen gav svar på hur elevernas självvärdering utifrån de signifikanta andra, deras självkänsla kontra ambition såg ut, samt gav en bild av hur deras målsättning och ambition ser ut i skolan. Dessutom gav enkätundersökningen också information gällande elevernas upplevda jag kontra det sociala jaget. Det som fungerade mindre bra var att det ibland uppstod svårigheter i att läsa av elevernas svar, då de ombads sätta ett kryss på linjen mellan den glada och den ledsna figuren. Det hade varit bättre att utforma tre små rutor där de kunde ha fyllt i sitt kryss för att undvika risken av misstolkningar.

Jag upplevde att eleverna svarade seriöst på enkätundersökningen och att det fungerade bra på så pass unga elever som de i år 1. Ett flertal elever i årskurs 1 hade svårt att inte titta på bänkkamratens svar vilket missgynnar tillförlitligheten med enkätundersökningen. Det var inte särskilt tidskrävande att utföra undersökningen, det tog cirka 30 minuter totalt i år 1 och 3 och inte längre än 10 minuter i år 6. I enkätundersökningen används det mindre passande ordvalet "dålig" då eleverna skulle beskriva hur de själva upplever sig i olika ämnen och i relation till övriga i klassen, Anledningen till ordvalet är att då eleverna i undersökningsgruppen är så pass unga, ville jag använda mig av uttryck som de själva använder sig av för att få ett mer tillförlitligt resultat.

3.5 Intervjuer

Intervjuerna planerades att ge ytterligare underlag tillsammans med enkätundersökningen hur eleverna upplevde sin självkänsla i skolsammanhang. Intervju som mätmetod ger enligt Lööken och Söbstad (1995) ett annat djup till

undersökningen än vad observation och enkätundersökning kan bidra med. Intervjuerna genomfördes i form av semistrukturerade intervjuer som enligt Denscombe (2000) skall tillåta den intervjuade personen att utveckla sina synpunkter genom öppna svar.

Tabell 1 nedan visar hur mätmetoderna har utgått från den empiriska forskningen av vilka faktorer som påverkar elevers självkänsla.

Tabell 1. Mätmetoder för elevers uttryckta självkänsla.

Mätmetod:	Observation	Enkät	Intervju
Syfte med mätmetod:	Observera den självkänsla som elever gav uttryck för i klassrummet.	Elevers självvärdering utifrån de signifikanta andra	Elevers självvärdering utifrån de signifikanta andra
		Självkänsla = framgång/ambition	Elevers mål och ambition i skolan
		Elevers mål och ambition i skolan	Självkänsla = framgång/ambition
		Upplevda och sociala jaget	Det Upplevda och sociala jaget

Förberedelse av intervjuer

Intervjuerna förbereddes genom att utforma stödfrågor som fungerade som underlag vid intervjuerna. Stödfrågorna var delvis samma frågor som eleverna tidigare svarat på under enkäten samt vissa allmänna frågor med syftet att lyfta fram elevernas egna värderingar av sina ämneskunskaper, ambition och trivsel i skolan. Intervjufrågorna har i störst utsträckning hållit en låg grad av strukturering och standardisering utifrån Patel & Davidson (1991,1994) underlag. Detta innebär att frågorna har ställts till den intervjuade personen i den ordningen som bäst har lämpats för den enskilde individen och att den intervjuade personen har fått stort utrymme till sina svar. (Stödfrågorna till intervjuerna finns beskrivna i bilaga 4).

Genomförande av intervjuer

Intervjuerna genomfördes med en elev i taget av de 18 elever som ingick i undersökningen. Platsen för intervjuerna var i 16 av 18 i ett eget grupprum på skolan, där miljön var ostörd. I två av intervjuerna, båda i årskurs 3 genomfördes intervjuerna i korridoren vid ett bord, vissa störelsemoment förekom men det tycktes inte påverka intervjun. Intervjuerna pågick mellan 10 och 25 minuter beroende på hur mycket eleven själv talade. Alla intervjuer spelades in på band. Intervjuerna analyserades sedan utifrån vad eleverna svarade på stödfrågorna beskrivna i bilaga 4.

Sammanfattning av intervjuer som mätmetod för elevers upplevda självkänsla

Intervjuerna fungerade som en bra metod för att få fram information gällande hur eleverna upplevde sin egen självkänsla i skolan. Både utifrån de signifikanta andra som i elevernas fall är deras klasskamrater samt utifrån det som Taube (2000) talar om det upplevda och det sociala jaget. Intervjuerna gav mig också chansen att

verkligen få tid med varje elev och höra hur de själva upplevde sig i skolan utifrån de frågor jag ställde. Dessutom gav det mig tillfälle att se hur deras kroppsspråk såg ut när de berättade detta för mig. Intervjuerna var den metod som fungerade bäst av de tre jag prövade eftersom jag fick tillfälle att höra vad varje elev hade att säga och hur de tyckte och tänkte om självkänsla. Eleverna i årskurs 1 och 3 känner mig väl sedan innan vilket resulterade i att de i de flesta fall lättare talade fritt om sig själva.

Eleverna i år 6 känner inte mig alls vilket märktes då de inledningsvis av intervjuerna endast kort svarade på mina frågor och hade svårt att vidareutveckla sina svar. Några av eleverna började sedan tala mer fritt medan några förblev tysta intervjun igenom. Vid intervjuerna upplevde jag att vissa elever till en början var mycket blyga till att börja med och svarade mig med korta svar. Det kanske hade varit annorlunda om de hade blivit intervjuade vid ett flertal gånger under en längre period.

Fler elever i år 1 och 3 ville gärna börja prata om hur de upplevde rasterna istället för att hålla sig till sin självkänsla i undervisningssituationen.

4. RESULTAT

Resultaten av undersökningen redovisas utifrån det syfte och de frågeställningar som undersökningen grundar sig på. Följande tre punkter visar i vilken ordning resultaten redovisas utifrån vilka undersökningsmetoder som har använts.

- *Hur ger eleverna uttryck för sin självkänsla i klassrummet?*

Resultatet utgår utifrån de observationer som genomförts i årskurs 1, 3 och 6

- *Hur upplever eleverna själva sin självkänsla i klassrummet?*

Resultatet utgår utifrån enkätundersökningarna samt intervjuerna

- *Finns det skillnader/likheter mellan eleverna i årskurs 1, 3 och 6 i den upplevda självkänslan?*

Här visar resultatet på hur observationer, enkäter och intervjuer jämförts mellan årskurserna.

4.1 Hur ger eleverna uttryck för sin självkänsla i klassrummet?

Eleverna ger uttryck för sin självkänsla genom att antingen visa ett stort eller litet behov av uppmärksamhet från lärare och sina klasskamrater. De elever som ofta eftersträvade uppmärksamhet uttryckte sämre självkänsla jämfört med de elever som arbetade mer självständigt.

I alla tre årskurser fanns en elev som uttryckte betydligt större behov av uppmärksamhet både från lärare samt elever, jämfört med sina klasskamrater. På samma sätt som fanns en elev i respektive årskurs som uttryckte mindre behov av uppmärksamhet i klassrummet i jämförelse med dess klasskamrater.

4 elever av totalt 18 elever som observerades fick inte någon gång under de två lektionstillfällena uppmärksamhet av någon annan elev i klassen.

14 elever fick uppmärksamhet av sina klasskamrater allt från en gång upp till fjorton gånger under de två lektionstillfällena.

1 elev av totalt 18 blev helt utan uppmärksamhet från sin lärare under de två lektionstillfällena.

7 elever fick mer uppmärksamhet av lärare och elever sammantaget menar du väl inte var det i någon slags grupp det gavs? Se nedan än vad de själva gav uttryck för att vilja ha

7 elever fick mindre uppmärksamhet av lärare och elever tillsammans än vad de själva gav uttryck för att vilja ha.

Observationerna visade på att desto yngre elever, desto fler uttryck gav eleverna för både stark och svag självkänsla.

Sammanställning av observationer

Tabellen på nästa sida visar på hur ofta varje elev utförde någon av de sju punkter som var uppställda enligt observationsschemat. Här har de två observerade lektionstillfällena summerats per årskurs. Eleverna benämns som pojke A, B, C samt flicka A, B och C i respektive årskurs.

Tabell 2. Observationsschema av elever i årskurs 1 uttryckta självkänsla

Årskur S 1 lektioner: matte och svenska	Eleven får respons/bemötan de från lärare	Eleven får uppmärksamhet från annan elev	Eleven får tillrättavisning av lärare	Eleven får negativ kommentar från annan elev	Eleven visar på vilja att bli bekräftad i klassrummet av sina klasskamrater	Eleven visar på vilja att bli uppmärksam i klassrummet av sin lärare	Eleven tillrättavisar annan elev
Pojke a	5	14	2		5	5	
Pojke b	9	14		3	29	7	2
Pojke c*							
Flicka a	16				5	28	
Flicka b	21	12	6	1	48	30	5
Flicka c	2	10			2	4	

* Frånvarande vid observationerna

Tabell 3. Observationsschema av elever i årskurs 3 uttryckta självkänsla

Årskur S 3 lektioner: matte och svenska	Eleven får respons/bemötan de från lärare	Eleven får uppmärksamh et från annan elev	Eleven får tillrättavisi ng av lärare	Eleven får negativ komment ar från annan elev	Eleven visar på vilja att bli bekräftad i klassrumme t av sina klasskamrat er	Eleven visar på vilja att bli uppmärksam ad i klassrummet av sin lärare	Eleven tillrättavis ar annan elev
Pojke a	5		2	1	5	12	
Pojke b	5	2			1	3	1
Pojke c	12	3	2		15	20	2
Flicka a		3			1		
Flicka b	4	6				5	
Flicka c	1	5			2	1	

Tabell 4. Observationsschema av elever i årskurs 6 uttryckta självkänsla

Årskur S 6 lektioner: redovisni ng och engelska	Eleven får respons/bemötan de från lärare	Eleven får uppmärksamh et från annan elev	Eleven får tillrättavisi ng av lärare	Eleven får negativ komment ar från annan elev	Eleven visar på vilja att bli bekräftad i klassrumme t av sina klasskamrat er	Eleven visar på vilja att bli uppmärksam ad i klassrummet av sin lärare	Eleven tillrättavis ar annan elev
Pojke a	1					2	
Pojke b	1	1			1	2	
Pojke c	7	2			8	9	
Flicka a	1					1	
Flicka b	1	5	1		6	1	
Flicka c*							

* Frånvarande vid observationerna.

4.2 Hur upplever eleverna själva sin självkänsla i klassrummet?

Resultatet från undersökningen av hur eleverna själva upplever sin självkänsla i klassrummet visar sig både från enkätundersökningarna samt intervjuerna. Inledningsvis presenteras resultaten från enkätundersökningen, med utgångspunkt från följande tre infallsvinklar;

- *Hur eleverna upplever sin självkänsla utifrån de signifikanta andra, d.v.s. sina klasskamrater.*
- *Hur eleverna upplever sin självkänsla med James självvärderingsteori framgång kontra ambition som utgångspunkt.*
- *Hur eleverna upplever sin självkänsla utifrån Taubes teori om det upplevda kontra det sociala jaget*

Hur eleverna upplever sin självkänsla utifrån de signifikanta andra, d.v.s. sina klasskamrater.

Resultaten visar sig utifrån hur en elev värderat sin egen upplevda självkänsla jämfört med sina klasskamrater, d.v.s. de signifikanta andra. Här har en värderingssiffra tagits fram utifrån årskursernas medeltal.

Resultatet visar dels svar från samtliga 66 elever som utfört enkätundersökningen samt de 18 elever som även observerats och intervjuats.

Av de 66 elever som deltog i enkätundersökningen bestod 19 elever från årskurs 1, 19 elever från årskurs 3 och 28 elever från årskurs 6.

Varje svarsalternativ i enkätundersökningen graderades från en skala mellan 1-3, där 1 stod för de svar som markerade en lägre upplevd självkänsla, 2 för det svarsalternativ som förhöll sig neutralt, d.v.s. varken låg eller hög självkänsla och 3 för de svar som markerade att eleverna upplevde sig ha en god och hög självkänsla. Högsta möjliga upplevda värdering av sin självkänsla i enkätundersökningen gav siffran 51. (Se bilaga 3 för enkätformulär)

Enkätundersökningens resultat visar på att;

37 av totalt 66 elever har en självvärdering över medel
26 av totalt 66 elever har en självvärdering under medel.
3 av totalt 66 elever har en självvärdering på medel.

Från de 18 elever som undersökts närmare visar resultatet på att;

6 elever av totalt 18 har en självvärdering över medel.
2 elever av totalt 18 har en självvärdering på medel.
9 elever av totalt 18 har en självvärdering under medel.

Hur eleverna upplever sin självkänsla utifrån James självvärderingsteori framgång kontra ambition.

Här har elevernas svar vad de själva anser är ”viktigt” i skolan, jämförts med vad de själva upplever sig vara ”duktiga” på. Då eleverna har svarat att de upplever ett ämne som viktigt och samtidigt värderar sig själva som duktiga i det ämnet, så visar det på att eleven i och med detta också stärker sin självkänsla.

Av de 66 elever som svarat på enkätundersökningen finner vi att:

25 av totalt 66 elever upplever sig ha lägre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå.

15 av totalt 66 elever upplevde sig ha högre framgång i skolan än vad de eftersträvade ambitionsmässigt att vilja uppnå.

26 av totalt 66 elever upplever sig helt ha samma framgång som de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå.

I en jämförelse mellan de eleverna i undersökningsgruppen på 18 elever ser resultatet ut på följande sätt:

7 av totalt 18 elever upplever sig ha lägre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå.

7 av totalt 18 elever upplevde sig ha högre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå.

4 av totalt 18 elever upplevde sig helt ha samma framgång som de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå.

Hur eleverna upplever sin självkänsla utifrån Taubes teori om det upplevda kontra sociala jaget.

Det upplevda kontra det sociala jaget beskriver hur eleven själv tror att andra elever upplever honom eller henne. Resultaten utgår från fråga 2 i enkätundersökningen; (Jag tror att de andra i min klass tycker att jag är "duktig i skolan" eller inte så bra i skolan) och fråga 3 (Jag tycker själv att jag är "duktig i skolan" eller inte så bra i skolan) under rubriken BLANDAT.

Av de totalt 66 elever som utfört enkätundersökningarna visar resultatet på att:

36 av totalt 66 elever upplever att de andra i klassen tycker att eleven är "duktig" i skolan.

49 av totalt 66 elever upplever sig själv som "duktig" i skolan.

27 av totalt 66 elever upplever att de andra i klassen tycker att eleven är "så där" i skolan.

16 av totalt 66 elever upplever sig själv som "så där" i skolan.

2 av totalt 66 elever upplever att de andra i klassen tycker att eleven är "dålig" i skolan.

1 av totalt 66 elever upplever sig själv som "dålig" i skolan.

Hos 50 av de totalt 66 eleverna stämmer det upplevda kontra det sociala jaget, då deras svar på både fråga 2 och 3 stämmer överens.

13 av de totalt 66 eleverna upplevde sig själva som "bättre" i skolan än vad de trodde att deras klasskamrater ansåg eleven i fråga vara.

3 av de totalt 66 eleverna upplevde sig själva som "sämre" i skolan än vad de trodde att deras klasskamrater ansåg eleven i fråga vara.

Av de totalt 18 elever i den mindre undersökningsgruppen ser resultatet ut på följande sätt:

8 av 18 elever upplever att de andra i klassen tycker att eleven är ”duktig” i skolan.
11 av 18 elever upplever sig själv som ”duktig” i skolan

9 av 18 elever upplever att de andra i klassen tycker att eleven är ”så där” i skolan.
5 av 18 elever upplever sig själv som ”så där” i skolan.

1 av 18 elever upplever att de andra i klassen tycker att eleven är ”dålig” i skolan.
2 av 18 elever upplever sig själv som ”dålig” i skolan

Sammanställning av enkätundersökningarnas resultat

Tabell 5a redovisar medelvärdet från årskurs 1, 3 respektive årskurs 6 värderade självkänsla. Högsta möjliga värdering av sin självkänsla gav värderingssiffran 51. Varje svarsalternativ har graderats i en skala mellan 1-3 där 1 stod för de svar som markerade låg upplevd självkänsla, 2 för det svarsalternativ som förhöll sig neutralt och 3 för de svar som markerade att eleverna upplevde sig ha en god och hög självkänsla.

Tabell 5a. Medelvärdet av den upplevda självvärderingen för respektive årskurs.

Årskurs:	Antal elever:	Medelvärde:	Högsta värderingssiffran	Lägsta värderingssiffran
1	19	45,2	51	33
3	19	45	46	37
6	28	41,9	49	36

Tabell 5b, 5c och 5d redovisar de 18 utvalda elevernas upplevda självkänsla utifrån enkätundersökningen, (5b årskurs 1, 5c årskurs 3 och 5d årskurs 6). Här nämns eleverna som pojke a, b och c samt flicka a, b och c i respektive årskurs. Högsta möjliga värdering av sin självkänsla gav siffran 51. Tabellen redovisar även elevernas upplevda självkänsla i jämförelse med de andra eleverna i klassen.

Tabell 5b. Årskurs 1

Årskurs	Värderingssiffran	Jämfört med klassens medelvärde
1		
Pojke a	33	-12.2
Pojke b	41	-4.2
Pojke c	39	-6.2
Flicka a	47	+1.8
Flicka b	51	+5.8
Flicka c	51	+5.8

Tabell 5c. Årskurs 3

Årskurs 3	Värderingssiffr	Jämfört med klassens medelvärde
Pojke a	37	-8
Pojke b	40	-5
Pojke c	45	
Flicka a	46	+1
Flicka b	45	
Flicka c	44	-1

Tabell 5d. Årskurs 6

Årskurs 6	Värderingssiffr	Jämfört med klassens medelvärde
Pojke a	49	+7.1
Pojke b	40	-1.9
Pojke c	36	-5.9
Flicka a	47	+5.1
Flicka b	41	-0.9
Flicka c	44	+2.1

Tabell 6a beskriver resultaten från enkätundersökningens fråga 2 och 3.

Varje svarsalternativ har graderats i en skala mellan 1-3 för fråga 2 gäller följande;
Siffervärde 1 betyder att eleven tror att de andra i klassen tycker eleven är "dålig" i skolan

Siffervärde 2 betyder att eleven tror att de andra i klassen tycker eleven är "så där" i skolan

Siffervärde 3 betyder att eleven tror att de andra i klassen tycker eleven är "duktig" i skolan

Och för fråga 3;

Siffervärde 1 betyder att eleven själv tycker att han/hon är "dålig" i skolan

Siffervärde 2 betyder att eleven själv tycker att han/hon är "så där" i skolan

Siffervärde 3 betyder att eleven själv tycker att han/hon är "duktig" i skolan

Tabell 6a. Sammanställning av fråga 2 och 3 från enkätundersökningen. Årskurs 1.

Elev	Siffervärde fråga 2	Siffervärde fråga 3
Pojke A	2	2
Pojke B	2	2
Pojke C	1	3
Flicka A	3	3
Flicka B	3	3
Flicka C	3	3

Tabell 6b. Sammanställning av fråga 2 och 3 från enkätundersökningen. Årskurs 3.

Elev	Siffervärde fråga 2	Siffervärde fråga 3
Pojke A	2	2
Pojke B	2	3
Pojke C	3	3
Flicka A	2	2
Flicka B	2	1
Flicka C	3	3

Tabell 6c. Sammanställning av fråga 2 och 3 från enkätundersökningen. Årskurs 6.

Elev	Siffervärde fråga 2	Siffervärde fråga 3
Pojke A	3	3
Pojke B	2	3
Pojke C	2	1
Flicka A	3	3
Flicka B	2	2
Flicka C	3	3

Hur eleverna själva upplever sin självkänsla utifrån intervjuerna.

Samtliga av de intervjuade eleverna nämnde minst ett område som de själva upplevde sig "duktiga" på inom skolan, dvs. samtliga elever kunde uppleva någon form av självkänsla i skolan.

Svenska visade sig vara det ämne där eleverna upplevde störst självkänsla, så pass många som 11 av 18 elever svarade att de själva upplevde sig vara duktiga på ämnet svenska.

Matematik visade sig vara det ämne där eleverna upplevde lägst självkänsla. 11 av 18 elever upplevde sig själva som "dåliga" på matematik.

11 elever uttryckte att de upplevde det som pinsamt och jobbigt att tala högt inför hela klassen. Anledningarna visade sig vara att eleverna i fråga var rädda för att "göra bort sig" inför sina klasskamrater. 5 elever upplevde det tvärt om som roligt att tala inför sina klasskamrater.

5 av 18 elever upplever att de värderar sig själva utifrån vad klasskamraterna tycker och tänker, d.v.s. i jämförelse med de signifikanta andra. (Se intervjuerna i detalj i bilaga 5)

Sammanställning av intervjuerna

Intervjuernas resultat har sammanställts utifrån följande huvudrubriker:

1 a) Vad uttrycker eleven att han/hon känner sig "duktig på"?

1 b) Hur kan eleven märka det? Hur känner han/hon det?

2 a) Vad uttrycker eleven i intervjun att han/hon känner sig sämre på?

2 b) Hur kan eleven märka det? Hur känner han/hon det?

3 a) Hur upplever eleven att tala inför stor grupp/ klassen?

3 b) Varför tror eleven att han/hon känner så?

4a) Hur anser eleven att de andra i klassen uppfattar honom/henne i skolan?

4b) Vad uttrycker eleven om hur han/hon trivs i skolan rent allmänt?

Tabell 7 visar hur eleverna upplevde sig själva i matematik, svenska, engelska, idrott och övrigt ämne.

Tabell 7.

ÄMNE	Antal elever som känner sig dåliga i ämnet.	Antal elever som känner sig duktiga i ämnet.
Matematik	11	6
Svenska	3	11
Engelska	2	3
Idrott	0	6
Annat	0	3

Intervjuerna visade också på att;

13 elever svarar att de alltid trivs i skolan

5 elever svarar att de upplever något eller några moment som gör att de inte alltid trivs i skolan

6 elever svarar att andra elever tycker att de är "duktiga" i skolan

5 elever svarar att det finns något område som andra elever inte tycker att han/hon är "duktig" på i skolan

7 elever kan inte svara på om andra tycker de är "duktiga" i skolan

5 elever svarar att de värderar sig själva utifrån sina klasskamrater

11 elever säger sig uppleva det som "pinsamt", "skämmigt" eller "jobbigt" att tala inför klassen

5 elever svarar att det endast är roligt att tala inför klassen

Ingen elev säger att det inte finns något som de är duktiga på i skolan

4 elever upplever dock att det finns något som de är sämre på i skolan (Se bilaga 5 för intervjusvar i detalj.)

4.3 Finns det skillnader/likheter mellan eleverna i årskurs 1, 3 och 6 i den upplevda och uttryckta självkänslan?

Skillnader/likheter mellan den uttryckta självkänslan:

Observationerna visar på att eleverna i årskurs 1 och 3 uttryckte ett större behov av uppmärksamhet, både från lärare och klasskamrater, jämfört med eleverna i årskurs 6.

I alla tre årskurser fanns en elev som uttryckte betydligt större behov av uppmärksamhet både från lärare samt elever, jämfört med sina klasskamrater. På samma sätt som det fanns en elev i respektive årskurs som uttryckte mindre behov av uppmärksamhet i klassrummet i jämförelse med dess klasskamrater.

Skillnader/likheter mellan den upplevda självkänslan utifrån samtliga frågor på enkätundersökningen.

Elevernas upplevda självkänsla skiljde sig mellan årskurserna. Högst upplevda självkänsla har eleverna i årskurs 3, tätt följt av eleverna i årskurs 6. Lågst upplevda självkänsla har eleverna i årskurs 1 utifrån resultatet från hur eleverna värderade sig själva utifrån de signifikanta andra. Resultatet fördelade sig på följande sätt;

I årskurs 1 värderade sig 9 elever med högre självkänsla än sina klasskamrater och 10 elever lägre.

I årskurs 3 värderade sig 10 elever med högre självkänsla än sina klasskamrater och 6 elever lägre. 3 elever hamnade på medeltalet.

I årskurs 6 värderade sig 18 elever med högre självkänsla än sina klasskamrater och 10 elever lägre.

Resultatet från de 18 elever som undersökts både genom observationer, enkätundersökningen samt intervjuerna visar ett annat resultat när det gäller den upplevda självkänslan än vad som kom fram från den större omfattande enkätundersökningen. Av dessa 18 elever upplever de elever i de yngre årskurserna 1 och 3 sin självkänsla högre än i årskurs 6. Eleverna i årskurs 1 värderar sin självkänsla högst, därefter årskurs 3 och sist årskurs 6. Det skall tilläggas att skillnaden mellan årskurs 1 och 3 nästan är obefintlig.

Resultatet från intervjuerna visar även dem på att ju yngre eleverna är desto högre värderar dem sin självkänsla.

Skillnader/likheter mellan den upplevda självkänslan utifrån James självvärderingsteori framgång kontra ambition.

Resultatet från enkätundersökningen visar på att 25 av de undersökta 66 eleverna upplevde sig ha lägre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå, mellan årskurserna ser resultatet ut på följande sätt;

I årskurs 1; 5 av totalt 19 elever

I årskurs 3; 2 av totalt 19 elever

I årskurs 6; 18 av totalt 28 elever

Resultatet från enkätundersökningen visar på att 15 av totalt 66 elever upplevde sig ha högre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå, mellan årskurserna ser resultatet ut på följande sätt;

I årskurs 1; 4 elever av 19

I årskurs 3; 7 elever av 19

I årskurs 6; 4 elever av 28

Resultatet visar vidare på att;

10 elever i årskurs 1

10 elever i årskurs 3 och

6 elever i årskurs 6 upplever sig ha uppnått den framgång i skolan som stämmer överens med vad de eftersträvar ambitionsmässigt att uppnå.

Skillnader/likheter mellan den upplevda självkänslan utifrån Taubes teori om det upplevda kontra det sociala jaget.

I årskurs 6 upplevde 7 elever sig själva som "bättre" i skolan än vad de trodde att deras klasskamrater ansåg dem vara. 2 elever upplevde sig "sämre" i skolan än vad de trodde att deras klasskamrater ansåg dem vara.

I årskurs 1 upplevde 3 elever sig själva som "bättre" i skolan än vad de trodde att deras klasskamrater ansåg dem vara.

I årskurs 3 upplevde 3 elever sig själva som "bättre" i skolan än vad de trodde att deras klasskamrater ansåg dem vara. 1 elev upplevde sig "sämre" i skolan än vad de trodde att deras klasskamrater ansåg dem vara.

Övriga skillnader/likheter mellan eleverna i årskurs 1, 3 och 6 i den upplevda och uttryckta självkänslan.

Intervjuerna visade på att 4 av 6 elever i årskurs 1 svarade idrottsrelaterade svar på frågan vad de själva ansåg sig vara duktiga på i skolan. I årskurs 3 svarade 4 av 6 elever matematik på samma fråga och i årskurs 6 varierade svaren utspritt på olika ämnen.

4 av 6 elever i årskurs 1 samt 3 elever i både årskurs 3 och 6 ansåg sig själva som sämst på matematik jämfört med övriga ämnen.

Intervjuerna visade att i samtliga fall av de elever som beskrev något negativt i skolan, så handlade det om konflikter mellan dem själva och sina klasskamrater.

Enkätundersökningarna visade på att;

16 elever i årskurs 6 upplever det som positivt att tala inför stor grupp medan 4 elever upplevde det som "jobbigt" eller "pinsamt". 8 elever svarade "så där".

10 elever i årskurs 3 upplever det som positivt att tala inför stor grupp medan 9 elever upplevde det som "jobbigt" eller "pinsamt".

14 elever i årskurs 1 upplever det som jobbigt och pinsamt att tala inför stor grupp medan 1 elev upplever det som jobbigt eller pinsamt. 4 elever svarade "så där".

Av de 18 elever i den mindre undersökningsgruppen svarade 11 elever att de upplevde det som "jobbigt" och "pinsamt" att tala högt inför resten av klassen jämfört med 9 elever som upplevde det som "helt okej" och "bra". Flest elever i årskurs 6 upplevde det som positivt att tala högt inför resten av klassen.

Sammanställning av skillnader/likheter mellan elever i årskurs 1,3 och 6 i den upplevda och uttryckta självkänslan.

Samtliga resultat av de skillnader och likheter mellan elever har utgått från de resultat som tidigare beskrivits och sammanställts utifrån frågeställningarna; *Hur ger eleverna uttryck för sin självkänsla i klassrummet?* samt *Hur upplever eleverna själva sin självkänsla i klassrummet?* (se tidigare rubriker).

5. DISKUSSION

Redan innan jag påbörjade den här undersökningen om elevers självkänsla i skolan, var jag av den åsikten att en stark och god självkänsla i skolan och självklart även i livet i övrigt gynnar oss människor. I och med detta arbete har jag bara blivit ännu mer övertygad om vilken stor roll den egna självkänslan innebär för en persons möjlighet att uppnå framgång, positiva upplevelser samt välbefinnande i livet, inte minst i skolan. Som pedagog kan jag inte påverka allt som sker utanför skolans ramar men jag anser att jag som blivande pedagog har som en av mina största uppgifter att se till att mina elever känner trygghet i att våga vara sig själva, våga tala inför andra, våga göra misstag inför sig själv och även andra. Det är min uppgift som pedagog att stärka deras självkänsla.

Resultatet från mina tre frågeställningar; ”Hur uttrycker elever sin självkänsla i skolan?”, ”Hur upplever elever sin självkänsla i skolan?” och ”Finns det likheter/skillnader mellan elevers uttryckta och upplevda självkänsla i skolan?” visar på att självkänslan i skolan är ganska stark där fler än hälften av de undersökta eleverna visar på en självkänsla över medel. Samtidigt visar knappt hälften av eleverna sig ha lägre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå. Vi har också den grupp elever, kring en fjärdedel av undersökningsgruppen som upplevde sig ha högre framgång i skolan än vad de eftersträvar ambitionsmässigt att vilja uppnå. Fler än tre fjärdedelar av eleverna upplever sig själv som duktig i skolan, drygt en fjärdedel av eleverna upplever sig själv som varken duktig eller mindre bra medan en elev upplever sig själv som dålig i skolan. Svenska visade sig vara det ämne där eleverna upplevde sin självkänsla som störst, medan matematik var det ämne där eleverna upplevde lägst självkänsla. Elevernas upplevda och uttryckta självkänsla skiljer sig mellan de tre årskurserna. Elever i årskurs 3 visar sig ha den högst upplevda självkänslan, sedan årskurs 6 och elever i årskurs 1 upplever sig ha den lägsta upplevda självkänslan.

5.1 Att bli bekräftad stärker självkänslan

Resultatet från observationerna och intervjuerna visar tydligt på att det är bekräftelse och uppmärksamhet från lärare samt övriga elever i skolan som uttrycks och eftersträvas bland eleverna. Tidigare forskning så som Askland & Satoen (2003) och Björklid & Fischbein (1996) visar på att en persons självkänsla formas tidigt i livet. Både inom utvecklingspsykologin och inom den psykodynamiska synen på självkänsla talas det mycket om vikten av att barn får mycket uppmärksamhet och bekräftelse under de första levnadsåren för att kunna uppnå en positiv självkänsla senare i livet. Positivt här är att resultatet från undersökningen visar på att de flesta elever upplever sin självkänsla i skolan som ganska stark. Vi kan också se att elever i årskurs 1 och 3 generellt upplever harmoni i vilken framgång de upplever sig ha i skolan med deras ambition. Hos eleverna i årskurs 6 däremot, kan vi se hur allt fler upplever sig ha lägre framgång i skolan än vad de eftersträvar. Behovet av uppmärksamhet och bekräftelse tillfredsställs bäst genom de relationer som omger ett barn, i första hand genom de närmsta personerna kring barnet, d.v.s. familjen. I takt med att barnet blir äldre kommer även de personer som omger ett barn på förskola och skola att ha stor betydelse, så som klasskamrater och lärare. En förutsättning för att kunna skapa goda relationer till andra människor är enligt den psykodynamiska synen på självkänsla att man först och främst kan uppleva och känna kärlek till sig själv, vilket benämns som narcissism. Detta verkar inte vara helt

okomplicerat då forskare enligt den genetiska synen på självkänsla belyser att det kan vara en ärftlig faktor, hur en person ser på sig själv. Det skulle alltså då innebära att föräldrar som är trygga i sig själva, ger sitt barn bättre förutsättningar att bygga upp en starkare självkänsla än de föräldrar som själva har låg självkänsla. Lpo-94 samt ett flertal skolplaner poängterar skolans uppdrag att skapa självkänsla hos elever. Som lärare kan jag inte påverka hur ett barn har vuxit upp sina första år innan skolåldern, jag kan heller inte påverka vilken genetisk förutsättning ett barn har från sina föräldrar. Här uppstår det en komplicerad situation då Mead enligt Björklid & Fischbein (1996) beskriver att en person värderar sig själv främst utifrån hur människor runtomkring bemött honom/henne under de tidigare åren i livet. Det jag, som blivande pedagog kan se till är att få samtliga i klassen att känna sig bekräftade och uppmärksammade.

Observationerna har visat på att det är just bekräftelsen både från lärare samt klasskamrater som uttrycks och eftersträvas bland eleverna. De yngre eleverna, d.v.s. elever i årskurs 1 och 3 uttryckte ett större behov av uppmärksamhet och bekräftelse än de äldre eleverna i årskurs 6. Det kan och andra sidan kanske ha sin förklaring i att de äldre eleverna inte visar sitt behov av uppmärksamhet och bekräftelse lika öppet i klassrummet i och med sin ålder. I resultatet finner vi de elever som visar på ett enormt stort behov av uppmärksamhet, dessa elever kräver enormt mycket tid från lärare och övriga klasskamrater samt tar naturligtvis mycket plats i klassrummet. Sen har vi de elever som inte alls fick någon uppmärksamhet av sina klasskamrater, och resultatet visar även på att en elev inte fick någon uppmärksamhet från sin lärare, hur upplever dessa elever detta? Resultatet visar på att flertalet av de ovan beskrivna eleverna inte själva visar på något behov av uppmärksamhet från sin omgivning vid undersökningstillfällena. Kan detta bero på att de slutat söka uppmärksamhet så Askland & Sataoen (2003) beskriver hur ett barn som inte blir tillräckligt sedd eller hörd kan komma till den gräns där de slutar aktivt söka uppmärksamhet. Det är naturligtvis av största vikt att det inte går så långt, men är detta svårt att se som lärare? Det ökande antalet eleverna i klasserna och minskade resurser för pedagogerna kan knappast underlätta upptäckten av de elever med svagare självkänsla.

5.2 Skolan – en plats där det är lätt att jämföra

Mead beskriver att det är omgivningen, den sociala miljön och de relationer som omger ett barn som kommer att spegla vilken självkänsla som skapas hos honom eller henne genom livet. Den egna uppfattningen om en själv skapas genom att man försöker förstå sig själv genom andra, den s.k. "spegel-jag-teorin". En persons självkänsla påverkas alltså av den miljö personen i fråga befinner sig i. Detta visar på att skolan är en väldigt central punkt när det gäller hur elever påverkas och bildar sin egna upplevda självkänsla. Det är ingen nyhet att det i skolsammanhang sker en ständig jämförelse elever mellan. Undersökningen visar på att flertalet elever själva anser sig vara "duktigare" i skolan, jämfört med vad de tror att deras klasskamrater tycker om dem. Dessutom visar resultatet på att så pass många som 40 av 66 tillfrågade elever upplever sin självkänsla över medel, och medel i jämförelse med sina klasskamrater. Av samtliga tillfrågade elever var det endast en elev, som trodde att de andra i klassen upplevde honom/henne som "dålig" i skolan. Samma elev upplevde sig själv, tvärtom som "duktig" i skolan. Att resultatet visar på att eleverna själva anser sig vara duktigare i skolan än vad de tror att deras klasskamrater tycker att de är, förklarar Taube (2000) att människan alltid eftersträvar att höja eller

behålla sin självuppfattning; detta enligt fenomenologins syn på upplevd självkänsla. Detta visar på att det då inte är någon tillfällighet att eleverna ansåg sig vara "bättre" i skolan än vad de trodde att deras klasskamrater trodde dem vara. Ett mycket positivt resultat finner vi att hos flertalet av eleverna stämmer det upplevda jaget med det sociala jaget, d.v.s. att den upplevelse eleverna har av sig själva med hur de upplever att andra tycker och tänker om dem i skolan stämmer överens. Detta är en av de faktorer enligt Taube (2000) som leder till stärkt självkänsla. I skolan jämför elever sina egna prestationer med andra, inte minst när det gäller att tala högt inför större grupper. Lite drygt hälften av de tillfrågade eleverna upplever det som "mycket" eller "sådär" pinsamt och jobbigt att tala högt inför hela klassen. Att stå framför en större grupp och göra en presentation skapar lätt tankar kring vad åskådargruppen tycker och tänker om en själv. Här kan man ifrågasätta om elever stärks ur ett självförtroendeperspektiv genom att utsättas för att behöva göra presentationer inför andra? Är detta något som, om man övervinner sin oro stärker eleven, eller kommer elevens rädsla att göra bort sig och osäkerheten endast att öka genom påtvingning? Ett skrämmande resultat från intervjuerna visar på att så pass många som 10 av 18 elever upplever sig "dåliga" på matematik. Kan en orsak till detta vara att matematik är ett ämne där det är lätt att jämföra sig med andra i klassen, exempelvis hur långt man har kommit i matteboken jämfört med sina klasskamrater?

Skolan har en stor uppgift att bemästra då elever ständigt utsätts för situationer som kan ge upphov till jämförande. Så som Rödström (1990) beskriver att barn i 7-12 års ålder i den s.k. latensfasen befinner sig just i den perioden i livet då jämförandet av sig själv med andra tillhör en stor del i utvecklingen av att skapa sitt jag-ideal. Med detta som bakgrund är det enormt viktigt att jag som blivande lärare har detta i åtanke. Kanske att vara extra noga med att försöka lära eleverna att jämföra sig med sig själv istället för klasskamraterna i så stor utsträckning som möjligt. Samt att jobba med att alla är unika och bra på sitt sätt, och att det oftast finns mer än svar eller tanke som är "rätt". Detta är nog inte helt enkelt, och frågan är hur man undviker negativ jämförelse klasskamrater mellan i så stor utsträckning som möjligt. Det vore intressant att ta reda på.

5.3 Elevers ambition i skolan varierar

En viktig faktor när det gäller elevernas självkänsla i skolan visade sig enligt den tidigare forskningen med James självvärderingsteori som bakgrund, vara att vilken ambition eleven själv har med sitt skolarbete påverkar hur eleven kommer att uppleva sin egen prestation. Resultatet visar på att nästan hälften av eleverna upplever sig ha lägre framgång i skolan än vad de önskar, medan en mindre grupp elever upplever sig ha högre framgång i skolan än vad de eftersträvar. Positivt är att hos närmare hälften av eleverna stämmer den upplevda framgången med deras ambition i skolan. För dessa elever finns stora förutsättningar att uppleva en god självkänsla i skolan. De elever som upplever sig ha uppnått lägre framgång i skolan än vad de ambitionsmässigt eftersträvar ligger tvärtom i riskzonen för att skapa en lägre självkänsla i skolan. Dessa elever borde antingen sänka sin ambitionsnivå och kraven på sig själv eller behöva lyckas bättre i skolarbetet. Den mest komplicerade gruppen att nå fram till som pedagog är den grupp elever som upplever att de klarar av skolan bra men uttrycker själva att skolan inte är särskild viktig. Ett exempel på detta är hur en pojke i årskurs 6 enligt enkätundersökningen svarat att han upplever sig själv som "duktig" på svenska (en 3:a som är det högsta svarsalternativet) och sedan att han inte upplever svenska som viktigt (en 1:a som är det lägsta

svarsalternativet). Här kan vi ifrågasätta vad det finns för orsak till detta? Enligt James självvärderingsteori resulterar liknande exempel som pojken ovan i att dessa elevers framgång i skolan inte är en faktor som stärker deras självkänsla. Kan detta ha att göra med att dessa elever har andra intressen utanför skolan eller sociala intressen i skolan som för dem är av större vikt än skolarbetet i sig och vad är orsaken till att de inte upplever skolan som särskilt viktig? Vad har föräldrar för roll i detta? Hur mycket påverkar de sina barns uppfattningar om skolan? Jag kan tänka mig att föräldrar påverkan är ganska central i detta, men det är endast spekulationer. James beskriver hur vi upplever självkänsla då vi lyckas med något som är viktigt för oss, vilket är viktigt att alltid komma ihåg som pedagog i skolan. En utgångspunkt för mig som blivande pedagog är att få eleverna att förstå vikten av att ta in och förstå den kunskap som förmedlas i skolan. Om de inte förstår varför det är viktigt och hur de kan ha nytta av kunskapen förmedlad, är både jag som pedagog och de som elever dömda att misslyckas inom det ämnet från start. Intresset måste finnas där och finns det inte hos eleven naturligt ser jag det som min uppgift som elevens lärare att stärka det intresset hos eleven.

5.4 Självkänsla – ser olika ut i olika åldrar.

I inledningen nämner jag att jag upplevt från min egen skolgång hur elevers självkänsla tycks sjunka med ålder i skolan. Detta har visat sig att det till viss del stämmer. Men resultatet av undersökningarna av elevers självkänsla utifrån de signifikanta andra, d.v.s. när eleverna jämförde sig med sina klasskamrater, visar på att elever i årskurs 3 och 6 upplevde sig ha högre självkänsla i skolan än de i årskurs 1. Tidigare forskning beskriver hur barn är i stort behov av att bli sedda och bekräftade, redan från tidig ålder. I Askland & Satoen (2003) beskrivs hur ett barns självkänsla stärks då han/hon upplever sig uppmärksam. Kanske är det så att elever årskurs 1 har ett större behov av uppmärksamhet än de äldre eleverna i årskurs 3 och 6, och därmed inte känner sig tillfredsställda med den uppmärksamhet och bekräftelse de får i skolan. När det gäller den upplevde självkänslan utifrån de signifikanta andra, d.v.s. utifrån sina klasskamrater visade det sig alltså att de yngsta eleverna visade på sämre självkänsla än de äldre eleverna.

Men hur ser det då ut om vi tittar utifrån James självvärderingsteori samt Taubes teorier om det upplevda kontra det sociala jaget? Jo, när det gäller jämförandet mellan den upplevda ambitionen och framgången i skolan visar att elever i årskurs 6 upplevde sig ha lägre framgång i skolan (utifrån deras ambitionsnivå) jämfört med de yngre årskurserna. Är det medvetenheten hos de äldre eleverna som resulterar i dessa svar? Kan det ha att göra med en ökad medvetenhet om vad eleverna "borde" kunna fast inte ännu kan som vi ser här hos eleverna i årskurs 6? Det är ju just detta som eftersträvas enligt James självvärderingsteori att en person ska uppleva samma framgång som dess ambition. Utifrån detta perspektiv verkar det som att självkänslan då ser högre ut i de yngre årskurserna.

Om vi då tittar på den upplevda självkänslan utifrån Taubes teori om det upplevda kontra det sociala jaget finner vi att självkänslan ser högst ut i årskurs 1, där samtliga elever upplevde sig själv på samma sätt som de trodde att deras klasskamrater upplevde dem. I årskurs 3 gällde detta samtliga elever utom 1 elev och i årskurs 6 samtliga elever utom 2. Skillnaderna är inte särskilt stora årskurserna mellan.

5.5 Avslutande reflektion

Under mina inledande litteraturstudier poängterade ett flertal forskare att det är svårt att få fram en korrekt måtbild av en persons självkänsla, vilket jag i och med detta arbete också fått befara. Det blev inte direkt lättare då mitt arbete har riktat sig mot elever i den unga åldern sex till tolv år och då många av dem inte ens förstått innebörden av begreppet självkänsla. Trots detta anser jag mig ha fått fram mycket relevant och intressant resultat till undersökningen.

Det visade sig vara en svår uppgift att undersöka hur elever uttrycker sin självkänsla i klassrummet. Resultaten visar endast på hur mycket eller lite uppmärksamhet eleverna eftersträvar i klassrummet från lärare och sina klasskamrater, vilket inte uppfyller tillräcklig information för att ge ett riktigt svar på hur eleverna uttrycker sin självkänsla i skolan. Att uppmärksamhet och bekräftelse stärker självkänslan visar den tidigare litteraturen med Taube (2000), Askland & Satoen (2003) och Björklid & Fischbein (1996) tydligt på. Mead talar bland annat om hur barn samspelar med andra människor och upptäcker då att de får uppmärksamhet just genom att bli sedda och värderade av andra personer. Resultatet av observationerna ger en bild av just detta, hur vissa elever visar på större respektive mindre behov av uppmärksamhet. Trots detta visar det sig nu att för att kunna ge en rättvis bild av elevernas uttryckta självkänsla hade behövts både fler undersökningar samt en rad förundersökningar för att se hur de olika eleverna visar uttryck för stark respektive svag självkänsla. Med andra ord blev undersökningen av elevers uttryckta självkänsla endast en undersökning av hur mycket eller lite uppmärksamhet de eftersträvade och det är inte tillräcklig grund för att ge en korrekt måtbild av vad eleverna gav för uttryck för sin självkänsla i klassrummet.

Den andra delen i undersökningen mätte hur eleverna själva upplevde sin självkänsla i skolan. Med hjälp av enkätundersökningen samt intervjuer med eleverna kom relevant information fram i undersökningen som gav stoff till resultatdelen. En mycket bredare bild, en slags helhetsuppfattning kring elevens upplevda självkänsla i skolan skapades och visar sig också i resultatet. Kanske borde jag ha tittat mer på hur tidigare undersökningar gjorts i att mäta elevers upplevda självkänsla och utgått mer från dem. Istället har jag själv skapat en bild och en egen mätmetod utifrån den tidigare forskning som studerats.

Hur elevernas upplevda och uttryckta självkänsla skiljer sig i de olika åldrarna hade säkerligen förenklats och höjts tillförlitlighetsmässigt om jag hade utfört mer omfattande studier på fler än en skola, som nu är fallet. Av de tre undersökningsmetoderna som använts anser jag ändå att både enkätundersökningen och intervjuerna gav intressant stoff till undersökningen.

Jag ser det slutligen som mycket positivt att flertalet elever upplever sin självkänsla likvärdigt som de tror och anser att deras klasskamrater tycker om dem. De mest centrala åsikterna från tidigare forskning när det gäller att uppnå god självkänsla är att barn behöver känna sig bekräftade och uppmärksammade av andra för att skapa sig en god självkänsla, och så verkar vara fallet för de flesta.

Förslag på vidare forskning

Min studie visar skillnaden mellan de tre olika årskurserna 1,3 och 6 som har jämförts och studerats. Det visar att det är av betydelse att undersöka vidare hur självkänsla skiljer sig mellan pojkar och flickor. Det vore även intressant att göra en närmare studie på de elever som upplever sig ha högre framgång i skolan än vad de eftersträvar att uppnå, vad finns det för orsaker till detta samt vad är det som elever upplever som viktig kunskap i skolan och varför?

En annan synvinkel på det hela är hur pedagogerna upplever elevernas självkänsla i skolan jämfört med vad eleverna själva upplever. Dessutom vore det spännande att se på vilka sätt som en elevs föräldrar påverkar elevens självkänsla i skolan.

LITTERATURFÖRTECKNING

Ahlgren, R-M.(1991). Skolelevers självvärdering. Almqvist & Wiksell International, Stockholm. Gotab Stockholm 1991

Askland, L. & Sataoen, S-O (2003) Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt. Liber AB, Stockholm

Björklid, P & Fischbein, S (1996). Lund: Studentlitteratur

Carlberg, G. (1998). Dynamisk utvecklingspsykologi. Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm (1989 och 1994) Centraltryckeriet, Borås (1998)

Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken - för småskaliga projekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Edvard, B (1994) Forskningsmetodik och statistik. Lund: Studentlitteratur

Eskilstuna Kommuns skolplan 2004-2007

Knut Halvorsen (1992) Samhällsvetenskaplig metod. Studentlitteratur, Lund.

Johnson, M. (2003). Självkänsla och anpassning. Studentlitteratur, Lund.

Lamer, K. (1991) Du får inte vara med! Studentlitteratur, Lund

Lärarens handbok (2001) Skollag, Läroplaner, Yrkesetiska principer. Lärarförbundet. Solna.

Lööken, G., Söbstad, F. (1998) Observation och intervju i förskolan. Lund: Studentlitteratur.

Malmö kommuns skolplan från 2004

Patel & Davidsson (1994) Forskningsmetodikens grunder. Studentlitteratur, Lund

Rödström, M. (1990) Barns utveckling 7-12 år. Utbildningsförlaget, Kristianstads Boktryckeri AB (1990)

Taube, K. (2000) Läsinlärning och självförtroende. Fälth & Hässler, Smedjebacken. Bokförlaget Prisma.

Forskningsetiska principer i humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.
<http://www.vetenskapsradet.se/humsam/index.asp>

Lathund för referensskrivning (enligt APA-manualen)

<http://www.ped.gu.se/users/berner/htmarkiv/referens.html>

BILAGA 1

Till förälder/vårdnadshavare för

2006-04-18 Eskilstuna

Hej!

Mitt namn är Helena Andersson och jag studerar till lärare för yngre åldrar (förskola upp till årskurs 6) på Mälardalens Högskola här i Eskilstuna.

Jag är 25 år och läser nu min sista termin på utbildningen och skall därför skriva mitt examensarbete vilket innebär en C-uppsats på 10 poäng.

Jag har valt att undersöka hur elever uttrycker sin självkänsla i skolan, och hur det kan skilja sig mellan olika åldrar och även kön. Jag tycker det är intressant att undersöka om elevers självkänsla i skolan generellt ökar eller minskar med åldern och vad det i sådant fall kan tänkas bero på. Jag har för avsikt att utföra mina undersökningar i en årskurs 1, en årskurs 3 och en årskurs 6.

Jag har bitt klasslärare för årskurs 1, 3 och 6 att välja ut tre flickor respektive tre pojkar ur klassen som jag både kan observera och intervjua för att få ett bra underlag för min undersökning. Observationerna och intervjuerna innebär att jag kommer att sitta med i klassrummet och observera hur dessa sex elever per årskurs ger uttryck för självkänsla i klassrummet via tal samt se hur lärare samt elever bemöter dessa elever och även observera deras reaktioner på detta. Utifrån mina observationer kommer jag att intervjua eleverna var och en och be dem beskriva hur de själva upplever sin självkänsla i skolan, när de upplever sig ha en stark respektive svag självkänsla. Jag kommer att använda mig av intervjufrågor som är anpassade för elevens ålder. Observationerna och intervjuerna kommer att ske under vecka 16 och 17.

Jag vill understryka att inga elever, skolan de går på eller de lärare som arbetar på skolan kommer att namnges vid min examinationsuppgift.

För att få utföra min uppgift önskar jag att få er tillåtelse, och er underskrift.

Har du ytterligare frågor kring undersökningen är du välkommen att höra av dig till mig Helena Andersson på: 0707215361 eller email: lagymnastique@hotmail.com

Jag hoppas på _____ deltagande. Om ni godkänner undersökningen, ber jag er att återlämna detta papper med ifylld underskrift till elevens klasslärare torsdagen den 20 April 2006. Om ni inte önskar delta ber jag er återlämna detta papper men då utan ifylld underskrift.

Förälder/vårdnadshavare för elev

Klasslärare

Elev

OBSERVATIONSSCHEMA

BILAGA 2

Årskurs	Eleven får respons/bemötande från lärare	Eleven får bekräftelse från Kompis (genom tilltal eller hjälp)	Eleven får tillrättavisning Av lärare.	Eleven får negativ kommentar av annan elev.	Eleven visar på vilja att bli bekräftad i klassrummet av sina klasskamrater	Eleven visar på intresse att bli bekräftad i klassrummet av sin lärare	Eleven tillrättavisar annan elev
P a							
P b							
P c							
F a							
F b							
F c							

Bilaga 3

Årskurs

Jag är:

pojke

flicka

**MATEMA
TIK**

1. När jag
räknar
matte
känner
jag mig
så här:

2. För
mig är
matte:

Viktigt

**Inte så
viktigt**

3. När jag
räknar
matte
känner
jag mig:

Duktig

Dålig

4. Jag
tycker att
matte är:

Lätt

Svårt

**SVENSK
A**

1. När jag
har
svenska
känner
jag mig
så här:

---

2. För
mig är
svenska:

Viktigt

**Inte så
viktigt**

---

3. När jag
har
svenska
känner
jag mig:

Duktig

Dålig

---

4. Jag
tycker att
svenska
är:

Lätt

Svårt

IDROTT

1. När jag
har idrott
känner
jag mig
så här:

---

2. För
mig är
idrott:

Viktigt

**Inte så
viktigt**

---

3. När jag
har idrott
känner

jag mig:

Duktig

Dålig

---

4. Jag
tycker att
idrott är:

Lätt

Svårt

**BLANDA
T**

1. Om jag
pratar
inför hela
klassen
känner
jag mig:

---

2. Jag
tror att de
andra i
min klass
tycker att
jag är:

**Duktig i
skolan**

**Inte så
bra i
skolan**

---

3. Jag
tycker
själv att
jag:

**Är duktig
i skolan**

**Inte så
bra i
skolan**

---

4. Så här
känner
jag när
jag ska
arbeta
tillsamma
ns med
andra i
min
klass:

---

5. Så här
känner
jag när
jag ska
arbeta
själv i
klassen:

BILAGA 4

STÖDFRÅGOR UNDER INTERVJUER

- 1 a) Vad uttrycker eleven att han/hon känner sig ”duktig på”?
- 1 b) Hur kan eleven märka det? Hur känner han/hon det?

- 2 a) Vad uttrycker eleven i intervjun att han/hon känner sig sämre på?
- 2 b) Hur kan eleven märka det? Hur känner han/hon det?

- 3 a) Hur upplever eleven att tala inför stor grupp/ klassen?
- 3 b) Varför tror eleven att han/hon känner så?

- 4a) Hur anser eleven att de andra i klassen uppfattar honom/henne i skolan?
- 4b) Vad uttrycker eleven om hur han/hon trivs i skolan rent allmänt?